

PRZEDMOWA

Przez wiele lat kariery zawodowej pracowaliśmy nad różnymi problemami badawczymi, wykorzystując jako obiekt badań wioślarki i widłonogi. Podczas identyfikacji gatunków zmuszeni byliśmy do korzystania z kluczy w różnych językach, głównie po angielsku, niemiecku, rosyjsku, francusku, czesku. Niekiedy stopień znajomości lub niezajomości tych języków utrudniał pracę, a niepewność niektórych oznaczeń, spowodowana nie tylko trudnościami językowymi, ale przede wszystkim brakiem monografii z terenów Polski i swobodnego dostępu do literatury światowej, wywoływała naukową frustrację. Trudności te były też przyczyną słabego zainteresowania tymi grupami wśród młodszych pokoleń badaczy. Wychodząc tym problemom naprzeciw, wykorzystując również naszą fascynację skorupiakami, poświęciliśmy w ostatnich kilku latach prawie wszystkie wolne chwile na przygotowanie pierwszych polskojęzycznych kluczy, pomocnych w identyfikacji gatunków tych grup. Wykorzystaliśmy jedynie prywatne środki, bez finansowego wsparcia fundacji naukowych, mając wyłącznie poparcie Wydawcy. Choć nasze miejsca pracy są oddalone o tysiące kilometrów, a kontakt możliwy był jedynie przez łącza internetowe, nasze długoletnie doświadczenie pozwoliło podjąć to ambitne zadanie, jakim jest przygotowanie nowoczesnego klucza, łatwego w użytkowaniu, zwłaszcza dla mało doświadczonych badaczy. Założyliśmy, że jeśli to tylko będzie możliwe, w procesie oznaczania będziemy wykorzystywać pojedyncze cechy, które dobrze będą wyróżniały pewne grupy lub pojedyncze gatunki. Oznaczenie gatunku polega przede wszystkim na porównaniu wskazanych na rysunku cech budowy morfologicznej z analizowanym okazem. Metodykę zbioru i laboratoryjnego opracowania skorupiaków przedstawia rozdział I. Klucz obejmuje wszystkie występujące w polskich wodach powierzchniowych rodzaje i gatunki, które są szczegółowo opisane (z uwzględnieniem morfologii i ekologii poszczególnych gatunków) w porządku alfabetycznym w kolejnych dwóch częściach klucza (rozdz. II i III), podzielonego na Cladocera i Copepoda. Synonimy zestawione dla poszczególnych gatunków obejmują tylko te używane obecnie i w XX wieku. Pełną bibliografię synonimów oraz starsze synonimy można znaleźć w szczegółowych opracowaniach wymienionych w rozdziale IV, w którym podano cytowane oraz wybrane pozycje piśmiennictwa, pomocne w dalszych studiach nad opisanymi grupami skorupiaków, jak również przy poszukiwaniu informacji niezbędnych do opisu nowych, nienotowanych dotąd w Polsce gatunków. Aby ułatwić korzystanie z przytoczonego piśmiennictwa, podzielono je na część związaną z Cladocera i z Copepoda.

Wszystkie rysunki są oryginalne, z wyjątkiem rysunków gatunków oznaczonych: (nie oryg.). Rysunki tych gatunków są kompilacją rysunków danego gatunku z różnych publikacji, wymienionych w rozdziale IV Piśmiennictwo.

Uporządkowanie wyższych jednostek taksonomicznych w obrębie „bezkregowców”¹ jest od kilkudziesięciu lat zmieniane i wciąż jeszcze niedopracowane. Z tego względu taksonomiczne zaszeregowanie Cladocera i Copepoda oraz Crustacea (skorupiaki), do których te grupy należą, co jakiś czas ulega zmianie. Ostatecznie powinny wyjaśnić to badania filogenetyczne, wykorzystujące porównawcze badania DNA. Taksonomia zaczyna przeżywać dzisiaj renesans, ponieważ można stosować w procesie oznaczania najnowsze techniki biologii molekularnej, jednakże istnieje też bogato udokumentowana literatura, przytaczająca opinie i przykłady publikowane w najlepszych czasopismach naukowych (np. Gotelli, 2004), świadcząca o tym, że podejście molekularne do taksonomii i tradycyjna metoda morfometryczna są podejściami komplementarnymi. Jednocześnie ekolodzy pracujący w terenie koniecznie muszą mieć do dyspozycji podręczne klucze (morfometryczne) pozwalające na szybkie (często w warunkach terenowych) oznaczenie gatunku.

Tytuł tej pracy *Słodkowodne skorupiaki planktonowe*, podkreśla ekologiczne powiązania istniejące pomiędzy Cladocera, Cyclopoida i Calanoida, jak też to, że większość gatunków przynależna do tych grup przez część swojego życia wchodzi w skład planktonu. Z tego powodu uwzględniliśmy wszystkie gatunki słodkowodne z tych grup, występujące lub mogące wystąpić na terenie Polski.

Jesteśmy wdzięczni naszym rodzinom za cierpliwość, wyrozumiałość i podtrzymywanie na duchu w chwilach zwątpienia. Specjalne podziękowania należą się Jadwidze Rybak za cierpliwe wychwytywanie naszych błędów i drobiazgową korektę tekstu. Na szczęście tylko jedna z naszych żon poprawiała klucz, w przeciwnym razie nigdy nie ujrzałby on światła dziennego, a autorzy do końca życia korygowaliby znalezione nieścisłości językowe i wygładzali tekst. Pozostałe po tej korekcie błędy są wyłączną winą autorów.

Będziemy wdzięczni za rzeczową krytykę, która nie tylko udoskonali nasz warsztat badawczy, ale przyczyni się do lepszego poznania skorupiaków planktonowych oraz umożliwi postęp w dziedzinach wykorzystujących tę grupę zwierząt w badaniach naukowych.

¹ Najnowsza filogenetyczna klasyfikacja (Lecointre i Le Guyader, 2006) organizmów żywych oparta wyłącznie na ewolucyjnym pokrewieństwie i analitycznej metodzie kladystycznej wyeliminowała wiele nonsensownych grup (i nazw), między innymi „bezkregowce”.